

УДК 376.112.4
DOI <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2021-3-13>

ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ ПОНЯТЬ ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ ДІТЕЙ ІЗ ПСИХІЧНИМИ РОЗЛАДАМИ У США

Псарьова М. Д.

*аспірантка кафедри освітології та інноваційної педагогіки
Харківський національний педагогічний університет*

імені Г. С. Сковороди

вул. Валентинівська, 2, Харків, Україна

orcid.org/0000-0002-0575-2629

m.psareva.ua@gmail.com

Ключові слова: *освіта у США, інклюзивна освіта, послуги спеціальної освіти, дитина з особливими освітніми потребами, дитина з порушенням психофізичного розвитку, психічні розлади, заклад загальної освіти, індивідуальна програма розвитку, поведінкові порушення та план поведінкової корекції.*

Сьогодні у високорозвинених країнах та тих країнах, що активно розвиваються, кожна дитина з порушенням психофізичного розвитку має право отримати таку освіту, яка дозволить їй розкрити свій внутрішній потенціал та бути максимально залученою до суспільного життя. У 2011 році Україною була підтримана західна ініціатива щодо соціалізації осіб з обмеженими можливостями шляхом надання їм освітніх послуг у межах інклюзивної школи. Через проблеми з керуванням власною поведінкою, соціальною взаємодією та академічною успішністю організація процесу навчання дітей, що мають психічні розлади, викликає особливий інтерес у представників освітньої спільноти. Оскільки Сполучені Штати Америки мають більший досвід навчання таких дітей разом з однолітками з типовим розвитком, ми вважаємо необхідним звернутися до досвіду цієї країни. Метою статті є аналіз підходів до визначення основних понять проблеми освіти дітей із порушенням психічного розвитку у законодавчих актах США. Для вирішення поставленої мети нами були використані такі методи: аналіз нормативно-правових актів, ретроспективний метод та термінологічний розбір.

Результати. У статті надано визначення ключовим поняттям, які стосуються навчання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх школах США. Провівши аналіз нормативно-правової бази, нами виділені та проаналізовані такі поняття, як «дитина з порушенням психофізичного розвитку», «спеціальна освіта», «пов'язані послуги», «додаткова допомога та сервіси», «індивідуальна програма розвитку» та «план 504». Також у статті розглянуто низку складників індивідуальної програми розвитку для дитини з ментальними порушеннями, а саме модифікації навчальної програми; акомодатії середовища, де навчається дитина з порушенням психофізичного розвитку; сервіси допоміжних технологій; послуги переходу для підлітків; визначення ступеня, у якому дитина буде включена до загальноосвітнього середовища; ресурсна кімната та інструкції, що надаються мобільним корекційним педагогом. У кінці статті нами наданий аналіз плану поведінкової корекції – важливої складової частини індивідуальної програми розвитку, оскільки діти з психічними розладами нерідко мають поведінкові проблеми.

DEFINITION OF BASIC CONCEPTS OF THE PROBLEM OF EDUCATION OF CHILDREN WITH MENTAL DISORDERS IN THE USA

Psarova M. D.

Postgraduate Student at the Department of Educology and Innovation in Education

H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

Valentynivska str., 2, Kharkiv, Ukraine

orcid.org/0000-0002-0575-2629

m.psareva.ua@gmail.com

Key words: *education in the USA, inclusive education, special education services, a child with special needs, a child with a disability, mental disorders, general education environment, Individualized Education Program, behavioral problems, and Behavioral Intervention Plan.*

Today, a child with a disability who lives in highly developed countries and developing ones has the right to get an education that will allow him/her to unleash his/her inner potential and be maximally involved in social life. In 2011, Ukraine supported a Western initiative to socialize people with disabilities by providing them educational services in inclusive schools. Because of problems with behavior control, social interaction and academic performance, the organization of the learning process of children with mental disorders is of particular interest to members of the educational community. As the United States has more experience in educating such children along with peers with typical development, we consider it necessary to draw our attention to the experience of this country.

The purpose of the article is to analyze approaches to define the basic concepts of the problem of education of children with mental disabilities in the US laws and regulations. To solve this goal we used the following methods: analysis of the law, retrospective method and terminological analysis.

Results. The article provides definitions of key concepts related to the education of children with special needs in the USA. After analyzing the legal framework, we identified and analyzed such concepts as "a child with a disability", "Special Education", "Related Services", "Supplementary Aids and Services", "Individualized Education Program" and " plan 504 ». The article also considered a number of components of an Individualized Education Program for a child with a mental disorder, in particular modifications of the curriculum; accommodations of the environment where a child with a disability studies; assistive technology services; transition services for adolescents; determining the degree to which the child will be included in the general education environment; resource room and itinerant instructions. At the end of the article, we provided an analysis of the the Behavior Intervention Plan – an important component of an individual development program, as children with mental disorders often have behavioral problems.

Сьогодні кожна дитина з особливими освітніми потребами (ООП) має право отримати освіту, яка дозволить їй розкрити свій внутрішній потенціал та бути максимально залученою до суспільного життя. У 2011 році Кабінетом Міністрів України була підтримана ініціатива щодо впровадження інклюзивного освітнього простору, де дитина з порушенням психофізичного розвитку має можливість навчатися у закладі загальної освіти за місцем свого проживання разом з однолітками, що типово розвиваються. Оскільки дитина з ООП може мати відмінні від її нормотипових однолітків труднощі на шляху до досягнення освітньої мети, організація процесу

навчання для такої дитини у загальноосвітньому закладі викликає багато питань у представників освітньої спільноти.

У межах нашої статті ми вважаємо необхідним зробити акцент саме на дітях із психічними та поведінковими розладами. Через їх складнощі з соціальною адаптацією, нерідку неуспішність в отриманні академічних навичок та проблемну поведінку процес інтеграції у середовище з однолітками з типовим розвитком є досить нелегким. Оскільки Україна робить тільки перші кроки на шляху до реалізації інклюзивної освіти, ми вважаємо необхідним звернутися до теорії та практики країн, що мають більш тривалий період її

впровадження. На нашу думку, успішну практику навчання дітей з ООП, зокрема тих, що мають психопатологічні синдроми, показують Сполучені Штати Америки. Для розуміння особливостей організації освіти у США для таких дітей вважаємо за потрібне провести аналіз основних понять – освітніх послуг, що надаються дитині з обмеженими можливостями. Їх визначенням займалися такі дослідники, як: Дж. Беккен (J. Bakken), Е. Бьонз (E. Burns), М. Винзер (M. Winzer), С. Вотсон (S. Watson) В. ДеЛіссовой (V. DeLissovoy), Дезінгер (J. Desinger), М. Йелл (M. Yell), М.Є. Захарчук, А. Катсианніс (A. Katsiyannis), А.А. Колупаєва, А. Ловрей (A. Lowrey), Ю.В. Мельник, К. Мутуа (K. Mutua), Ф. Обіакор (F. Obiakor), М.А. Порошенко, А. Ротатори (A. Rotatori), Дж. Сідерс (J. Siders), Р. Скіренбергер (R. Scheerenberger), Т.М. Фаласеніди.

Мета нашої статті – аналіз підходів до визначення основних понять проблеми освіти дітей із порушенням психічного розвитку у законах США.

Для досягнення поставленої мети використані такі теоретичні **методи дослідження**, як аналіз нормативно-правових актів, ретроспективний метод та термінологічний розбір.

Результати. Відповідно до Закону США про реабілітацію від 1973 року (The Rehabilitation Act) «жодна людина з порушенням психофізичного розвитку не повинна піддаватися дискримінації через її порушення» [10]. У галузі освіти цей закон ознаменував можливість навчання дітей з ООП разом з їх нормотиповими однолітками за умови змін у навчальному середовищі, що передбачають створення безперешкодного доступу до шкіл та класів. Для подальшого детального аналізу освітніх послуг, що отримує така дитина, визначмося із ключовим поняттям нашого дослідження, а саме з терміном «людина/дитина з порушенням психофізичного розвитку» (a person/a child with a disability). У Законі про реабілітацію надано таке визначення цього поняття: «це будь-яка особа, яка має порушення психічного або фізичного розвитку, що призводить до суттєвих труднощів у працевлаштуванні» [10]. Закон про освіту людей із порушенням розвитку від 2004 року (Individuals with disability education act, IDEA) дає більш конкретне визначення терміна: «дитина з порушенням психофізичного розвитку – це та, що входить до однієї з 13 категорій, до яких відносяться специфічні розлади навчання (дислексія, дисграфія, дискалькулія), розумова відсталість, порушення слуху та зору, мовленнєві порушення, серйозні емоційні розлади, ортопедичні порушення, аутизм, травматичне ураження мозку та інші значні порушення, які вимагають спеціальної освіти та пов'язаних послуг» [7]. Порівнюючи обидва нормативно-правові документи, доходимо висновку, що

Закон про освіту людей із порушенням розвитку від 2004 року (далі – IDEA'04) дає більш вузьке визначення поняттю, що може свідчити про можливість отримання послуг за Законом про реабілітацію більшою кількістю дітей. Тобто серед дітей із психічними та поведінковими розладами освітні послуги, які запропоновані у IDEA'04, будуть надані дітям зі значними порушеннями функціонування (аутизмом, порушенням інтелектуального розвитку, специфічними розладами навчання, мовленнєвими порушеннями, емоційними порушеннями, включаючи їх прояви у осіб із шизофренією, травматичним ураженням мозку), а ті діти, що мають більш м'які порушення, отримають допомогу за Законом про реабілітацію від 1973 року. Надалі надамо визначення тим освітнім послугам, які отримують діти з ментальними порушеннями відповідно до цих законів.

Відповідно до IDEA'04 кожна дитина з порушенням психофізичного розвитку має право на належну безкоштовну державну освіту (Free Appropriate Public Education, FAPE), що передбачає надання їй спеціальної освіти (Special education) та пов'язаних послуг (related services) у віці від 3 до 21 року [7]. Проаналізуємо наведені поняття більш детально.

У IDEA'04 поняття «спеціальна освіта» визначається як спеціально розроблені інструкції, які «відповідають унікальним потребам дитини з особливими освітніми потребами та включають у себе інструктаж, що проводиться у класі, вдома, у лікарні, в інтернаті та інших місцях», а також інструктаж із фізичного виховання [7]. До спеціально розроблених інструкцій відносяться рекомендації щодо адаптації змісту освіти, методів навчання та визначення способу надання інструкцій з метою забезпечення максимального доступу дитини з ООП до навчання у загальноосвітньому закладі [5]. Інструкції (або послуги) спеціальної освіти існують у двох формах: прямій та непрямій. Перша означає навчання дитини з психофізичними порушеннями безпосередньо корекційним педагогом, друга – надання ним консультацій вихователям, учителям та батькам дитини для проведення модифікації навчальної програми, акомодатції середовища та адаптації тестових завдань у інклюзивному просторі. Ми згодні з Е. Бьонз (E. Burns), що спеціальна освіта у США не є процесом та результатом отримання знання дитиною з обмеженими можливостями у сегрегованому місці. Вона є низкою послуг, які надаються такій дитині, щоби зробити можливим навчання з однолітками з типовим розвитком [1, с. 32].

Пов'язані послуги визначаються у IDEA'04 як «перевезення та такі розвиваючі, корекційні та допоміжні сервіси, які необхідні дитині з ООП для отримання користі від спеціальної освіти» [3].

Відповідно до IDEA до таких послуг відносяться: раннє виявлення порушень розвитку, оцінювання стану дитини, інтерпретація результатів оцінки навичок дитини, корекція мовленевих патологій, медичний супровід, фізична та трудова терапія, навчання орієнтації та мобільності, розроблення програм корекції поведінки, підготовка до працевлаштування тощо. Там же зауважено, що пов'язані послуги є індивідуальними та проводяться у сегрегованному приміщенні, але деякі види сервісів можуть надаватися у регулярному класі. На думку Е. Бьонз (E. Burns), до пов'язаних послуг відносяться: навчання орієнтації та мобільності, фізична терапія, трудотерапія та допоміжні технології (assistive technology). Виходячи із вищезазначеного ми будемо визначати пов'язані послуги як додаткову корекційну психолого-педагогічну та медичну роботу з дитиною, яка допомагає їй максимально покращити свій стан для отримання кращих результатів у навчанні [1, с. 48].

Невід'ємним компонентом FAPE є «додаткова допомога та сервіси» (Supplementary Aids and Services), мета яких – навчання дитини з ООП за принципом створення середовища, яке найменш обмежує (Least Restrictive Environment), тобто включення її до загальноосвітнього простору у максимально можливому ступені [3]. До цих послуг Е. Бьонз (E. Burns) відносить: модифікації навчальної програми (modifications), акомодатії середовища (accommodations), тренування вчителів загальноосвітньої школи (trainings for general educators), навчання за допомогою однолітків (peer tutoring), послуги допоміжних технологій (assistive technology services) та використання ресурсної кімнати. Е. Бьонз (E. Burns) зазначає, що нерідко пов'язані послуги та додаткова допомога і сервіси можуть перетинатися та повторюватися, особливо якщо дитина отримує сервіси спеціальної освіти в інклюзивному класі, але ми згодні з дослідником у тому, що унікальність цих послуг полягає саме у наданні можливості дітям з ООП навчатися разом з однолітками з нормотиповим розвитком за допомогою зменшення бар'єрів у середовищі [1, с. 7].

Наступним терміном, який ми розглянемо, є «індивідуальна програма розвитку» (Individualized Education Program, IEP) дитини. Вона є письмовим документом, у якому зазначено рівень успішності дитини, цілі навчання та послуги спеціальної освіти. До останніх відносяться: модифікації навчальної програми (modifications), акомодатії (accommodations), допоміжні технології (assistive technology services), послуги переходу (transition services) та ступінь, у якому дитина буде включена до загальноосвітнього середовища (continuum of alternative placements) [4]. Проаналізуємо більш детально кожен із термінів, що використовуються у індивідуальній програмі розвитку дитини.

У IDEA'04 зазначено, що модифікації та акомодатії – це зміни, що проводяться у навчальному середовищі, навчальних матеріалах та завданнях, які дозволяють дитині з інвалідністю бути успішною у інклюзивному класі. До перших, модифікацій, належать зміни навчальної програми шляхом зменшення рівня вимог до дитини, тобто результат навчання дитини з інвалідністю та дитини з нормотиповим розвитком не є ідентичним. Виділяють такі модифікації, як надання альтернативних завдань дитині, спрощення тестів (наприклад, перевірка виключно ключових понять), звільнення від виконання деяких завдань та інше. Другі, акомодатії, є змінами навчальних матеріалів та середовища без пом'якшення вимог до знань, умінь та навичок, якими дитина повинна оволодіти у процесі навчання. До акомодатій належать: повідомлення, що надаються дитині у разі змін розкладу, використання навушників для блокування зайвого шуму, доступ до тихого місця, надання дитині більшого часу для виконання завдання тощо.

Ще одним поняттям є «послуги допоміжних технологій» (assistive technology services). Ці послуги розроблені для визначення обладнання, яке допоможе дитині бути більш успішною у навчанні. Наприклад, для дітей із тяжкими мовленевими порушеннями та аутизмом до допоміжних технологій відноситься альтернативна комунікація, а саме альбоми з картками PECS для дітей дошкільного віку та голосова допомога під час комунікації (voice output communication aids, VOCA) для старших дітей. Для отримання необхідних навичок та корекції проблемної поведінки у таких дітей використовуються комп'ютерні програми, які встановлюються на планшет чи телефон дитини. Серед таких програм є e-kid tools, e-kid skills, Picture-It, Boardmaker, Pix-Writer та інші. Ці програми націлені на покращення рівня комунікації та самоуправління шляхом самостійного оцінювання поведінки та вивчення нових навичок, необхідних для функціонування у суспільстві [11, с. 256–267].

Наступним терміном, який входить до індивідуальної програми розвитку, є «послуги переходу» (Transition Services). У IDEA'04 підкреслено, що послуги переходу надаються учню тільки після досягнення шістнадцяти років. Їх метою є покращення академічних досягнень та навичок самообслуговування для подальшого самостійного дорослого життя, яке включає у себе навчання у закладах професійної освіти, вищих навчальних закладах, підготовку до працевлаштування та незалежного життя. Команда супроводу визначає рівень академічних знань та функційних навичок дитини; цілі для життя після закінчення середньої школи; навички, які необхідні для досягнення цих цілей, та стратегії роботи з учнем. До

послуг переходу входять: покращення навичок комунікативних, самообслуговування, вирішення проблем, навчання планування власного бюджету та купівлі необхідних товарів у магазині, допомога у використанні публічного транспорту, підтримка у виборі професії, стажування та інші [9].

За принципом створення середовища, яке найменш обмежує, дитина з порушенням психофізичного розвитку повинна бути включена до загальноосвітнього простору у максимально можливому ступені, що означає навчання такої дитини з її нормотиповими однолітками у тому разі, якщо обидві сторони – дитина з ООП та її нормотипові однолітки – отримують користь від наведеного процесу навчання. Оскільки нерідко учні з середніми та важкими ментальними порушеннями не можуть отримати належну освіту у межах повної інклюзії, закон зобов'язує штат надати їм континуум альтернативних приміщень (continuum of alternative placements). Серед таких приміщень у законі IDEA'04 виділяються: найбільш сегреговані (спеціальні класи, спеціальні школи, інструкції на дому та лікарні) та найменш (ресурсні кімнати та інструкції, що надаються мобільним корекційним педагогом – *itinerant instruction*) [6]. Проаналізуємо останні два більш детально. Ресурсна кімната є окремим приміщенням, де учні з ООП можуть отримати послуги спеціальної освіти індивідуально чи у невеликій групі протягом навчального дня. Така кімната є необхідною для дитини з порушенням сенсорної інтеграції, яка через шуми та інші відволікаючі фактори, які присутні у звичайному класі, не може сконцентруватися над завданням. Крім цього, ресурсна кімната може використовуватися для оцінювання дитини, надання їй необхідного матеріалу більш повільними темпами, проведення корекційно-поведінкових занять та зустрічі команди супроводу – ІЕР (Watson, 2020). Інструкції, що надаються мобільним корекційним педагогом (*itinerant instruction*), – інструкції у прямій та непрямій формі, які надаються корекційним педагогом, що не закріплені за якоюсь окремою школою [12].

Кожна індивідуальна програма розвитку розробляється командою супроводу дитини (*Individualized education program team*), склад якої є окремим для кожної дитини. До команди супроводу входять батьки дитини, вчитель інклюзивного класу (якщо дитина навчається у загальноосвітній школі), корекційний педагог (не менше одного), спеціаліст, який має право на інтерпретацію результатів діагностичної роботи, інша людина за вибором батьків та, за можливістю, сама дитина [4].

Оскільки вчителі, які працюють із дітьми з ментальними розладами, нерідко стикаються з проблемною поведінкою своїх учнів, яка може не тільки заважати отримувати знання самій

дитині, а й бути небезпечною для її оточення, то наступним терміном, який ми розглянемо, є план поведінкової корекції (*Behavioral Intervention Plan, BIP*). Цей план побудований на результатах функційної оцінки поведінки та включає у себе опис небажаної поведінки, гіпотезу щодо причин її виникнення та стратегії її корекції. Функційна оцінка поведінки (*Functional Behavioral Assessment*) означає визначення цілей (функцій) проблемної поведінки. Біхевіористка В. ДеЛісовою (*V. DeLissovoy*) виділяє такі дві функції небажаної поведінки: отримання позитивного підкріплення (отримання уваги, чогось матеріального або сенсорного задоволення) та отримання негативного підкріплення (втеча від чогось неприємного) [2, с. 510]. Для визначення функції проблемної поведінки корекційний педагог чи поведінковий психолог визначає контекст, у якому виникає поведінка, а також фактори, які її закріплюють. Щоб написати висновок щодо функції небажаної поведінки, спеціалістами повинно бути проведено пряме спостереження, опитування батьків, вчителів та, за можливістю, самої дитини. За результатами функційної оцінки поведінки розробляється корекційна програма, яка націлена на навчання дитини альтернативної, соціально прийнятної поведінки. Під час реалізації корекційної програми поведінковим трапістом проводиться моніторинг успішності дитини (*Progress monitoring*), що включає у себе зазначення змін частоти, тривалості на інтенсивності поведінки.

Відповідно до закону «Про освіту» штату Нью Йорк, якщо поведінка дитини з психічним порушенням може загрожувати їй самій або іншим учасникам навчального процесу, вона може бути поміщена на деякий час у тайм-аут кімнату (*time out room*) або може підлягати екстремому втручанням. Метою введення тайм-аут кімнати є надання дитині часу для повернення контролю над своїми діями. До екстремого втручання відноситься використання фізичної сили, наприклад обмеження руху. Слід відзначити, що секція 19.5(a) забороняє використання авersiveних стимулів, окрім випадків, коли ситуація є небезпечною для самої дитини, оточення або майна школи [9].

Дитина з ООП, що має легкі форми порушення психічного чи фізичного розвитку, які значною мірою не заважають їй отримувати освіту разом з однолітками у загальноосвітній школі, не підпадає під IDEA та розроблення індивідуальної програми розвитку, що забезпечує їй доступ до послуг спеціальної освіти. Така дитина захищена секцією 504 (*section 504*) Закону про реабілітацію від 1973 року. Відповідно до цього закону дитина, яка має незначні порушення розвитку, вимагає розроблення плану 504 (*504 plan*), у якому вказуються види акомодаций, які необхідні дитині

для успішного навчання у школі. Наприклад, для дитини з розладом дефіциту уваги та гіперактивності (РДУГ) може бути надане тихе місце та більша кількість часу для завершення завдання чи контрольної роботи. Для покращення поведінки дитині надається місце біля вчителя, система заохочень за допомогою жетонів або письмові критерії для регуляції поведінки самою дитиною (self-managment). Оскільки сидіння на уроці та концентрація уваги є проблемою для такої дитини через збільшену потребу у рухах, на ніжки стільця такої дитини може бути надягнений резиновий жгут. Під час уроку дитина може надавлювати на цей жгут ногами, це дозволить наситити її пропріоцептивну систему, що зробить її більш зосередженою на завданні [10].

Висновки. У статті проаналізовано термінологічне поле проблеми освіти дітей з порушеннями психічного та фізичного розвитку у США. Спираючись на нормативно-правові акти та напрацю-

вання освітян, нами надано визначення поняттям «спеціальна освіта» (special education) та «пов'язані послуги» (related services). Серед послуг спеціальної освіти нами висвітлена структура написання індивідуальної програми розвитку (Individualized Education Program) для дитини з помірними та тяжкими порушеннями, а також надані визначення таких структурних компонентів цієї програми, як модифікації, акомодациї, послуги переходу (transition services), допоміжні технології (assistive technology service) та континуум альтернативних приміщень (continuum of alternative placements). Оскільки діти, що мають ментальні розлади, нерідко мають проблемну поведінку, нами визначена програма, що націлена на подолання поведінково складних ситуацій, – план поведінкової корекції (Behavioral Intervention Plan, VIP). Також у нашій роботі висвітлені послуги, для дітей, які мають незначні порушення психічного розвитку, – план 504 (504 plan).

ЛІТЕРАТУРА

1. Burns. A. Handbook for Supplementary Aids and Services: A Best Practice and IDEA Guide. Springfield: Charles C Thomas Pub Ltd. 2003, 268 p.
2. Cooper J.O., Heron T.E., Heward W.L. Applied Behavior Analysis. Harlow, 2014. 759 p.
3. Definitions, 20 U.S.C. § 1401, 2015. URL: 20 U.S. Code § 1401 – Definitions | U.S. Code | US Law | LII / Legal Information Institute (cornell.edu) (дата звернення: 10.09.2021)
4. Evaluations, eligibility determinations, individualized education programs, and educational placements, 20 U.S.C. § 1414 (2019). URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/20/1414#d> (дата звернення: 10.09.2021)
5. Electronic Code of Federal Regulations, Special education, 34 CFR § 300.39, 2019. URL: <https://www.law.cornell.edu/cfr/text/34/300.39>
6. Electronic Code of Federal Regulations, Continuum of alternative placements, 34 CFR § 300.115, 2019. URL: <https://www.law.cornell.edu/cfr/text/34/300.115> (дата звернення: 10.08.2021)
7. Individuals with Disabilities Education Improvement Act: a United States law from Decemrer 3, 2004. P.L. 108–446. URL: <https://uscode.house.gov/view.xhtml?path=/prelim@title20/chapter33/subchapter1&edition=prelim> (дата звернення: 10.08.2021)
8. Katsiyannis A., Reid R. Autism and Section 504: Rights and Responsibilities. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*. Washington: SAGE Publications, v14 n 2, 1999. P. 66–72.
9. Regulations of the Commissioner of Education, The State Education Department, Albany, New York, 2016. URL: <http://www.p12.nysed.gov/specialed/lawsregs/documents/regulations-part-200-201-oct-2016.pdf> (дата звернення: 11.08.2021)
10. Rehabilitation Act: a United States law from September 26, 1973. P.L. 93–112. URL: <https://www.govtrack.us/congress/bills/93/hr8070/text> (дата звернення: 11.08.2021)
11. Rotatori A.F. History of Special Education. Bingley: Emerald Group Publishing. 2011. 390 p.
12. Watson S. Introduction to Special Education Resource Rooms. ThoughtCo, Feb. 16, 2021, URL: <https://www.thoughtco.com/special-education-resource-room-3110962> (дата звернення: 11.08.2021)

REFERENCES

1. Burns. A. (2003) Handbook for Supplementary Aids and Services: A Best Practice and IDEA Guide. Springfield: Charles C Thomas Pub Ltd (in English).
2. Cooper J.O., Heron T.E., Heward W.L. (2014) Applied Behavior Analysis. Harlow (in English).
3. Definitions, 20 U.S.C. § 1401, 2015. URL: 20 U.S. Code § 1401 – Definitions | U.S. Code | US Law | LII / Legal Information Institute (cornell.edu) (in English).
4. Evaluations, eligibility determinations, individualized education programs, and educational placements, 20 U.S.C. § 1414 (2019). URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/20/1414#d> (in English).
5. Electronic Code of Federal Regulations, Special education, 34 CFR § 300.39, 2019. URL: <https://www.law.cornell.edu/cfr/text/34/300.39> (in English).

6. Electronic Code of Federal Regulations, Continuum of alternative placements, 34 CFR § 300.115, 2019. URL: <https://www.law.cornell.edu/cfr/text/34/300.115> (in English).
7. Individuals with Disabilities Education Improvement Act: a United States law from Decemrer 3, 2004. P.L. 108–446. URL: <https://uscode.house.gov/view.xhtml?path=/prelim@title20/chapter33/subchapter1&edition=prelim> (in English).
8. Katsiyannis A., Reid R. (1999) Autism and Section 504: Rights and Responsibilities. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities* v14 n 2 P. 66–72. Washington: SAGE Publications (in English).
9. Regulations of the Commissioner of Education, The State Education Department, Albany, New York, 2016. URL: <http://www.p12.nysed.gov/specialed/lawsregs/documents/regulations-part-200-201-oct-2016.pdf> (in English).
10. Rehabilitation Act: a United States law from September 26, 1973. P.L. 93–112. URL: <https://www.govtrack.us/congress/bills/93/hr8070/text> (in English).
11. Rotatori A.F. (2011) History of Special Education. Bingley: Emerald Group Publishing (in English).
12. Watson S. Introduction to Special Education Resource Rooms. ThoughtCo, Feb. 16, 2021. URL: <https://www.thoughtco.com/special-education-resource-room-3110962> (in English).